

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Aix-Marseille Université (France)
TESOL – Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
В МОВІ І КУЛЬТУРІ**

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 821.09(100)(082)

НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна. О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2017. -
343 с.

ISBN 978-617-7397-36-5

Збірник містить тексти доповідей X Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 17-18 травня 2017 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Заступник голови:

Шостак О.Г., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедрою іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

Артюшкіна О., канд. наук з лінгвістики, доцент каф-ри славістики, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс, (Франція)

Раду А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Дудок Р.І., д-р філол. наук, проф., зав. кафедрою іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Мосенкіс Ю.Л., док. філол. наук, професор, професор кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеснокова А.В., проф. каф-ри англ. філол. і перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
(Протокол № 3 від 19 квітня 2017 р.)*

ISBN 978-617-7397-36-5

© Національний авіаційний університет, 2017

© Колектив авторів, 2017

Алевтина Шелякіна
Кандидат філософських наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ

ПРОБЛЕМА ПОЛІЛОГУ КУЛЬТУР В АМЕРИКАНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX СТОЛІТТЯ

Проблема взаємодії культур є однією з найважливіших для українського суспільства в умовах забезпечення міжетнічного миру та національної ідентифікації. У зв'язку з цим особливої ваги набуває вивчення світової культурної спадщини з цього питання, зокрема Сполучених Штатів Америки. Цьому сприяє курс «Лінгвокраїнознавство англomовних країн (США)», який сьогодні став традиційним для факультетів іноземних мов вищих навчальних закладів, і є ваговою складовою в процесі виховання громадянської свідомості особистості шляхом вивчення й аналізу досвіду іншого народу.

Складність та багатомірність таких понять як діалог культур та полілог культур надає невичерпні можливості для їхнього дослідження. Актуальність зазначеної проблеми підтверджується багаточисельними дослідженнями вітчизняних та зарубіжних вчених. Класиком теорії діалогу вважається М. Бубер. Проблемами діалогу та полілогу займалися у соціолінгвістиці (Л. Щерба, Л. Якубинський), літературній та філософській герменевтиці (Х. Гадамер), літературознавстві та семіотиці (А. Аверинцев, М. Бахтін, М. Лакшин, Ю. Лотман), філософії та релігієзнавстві (Л. Владиченко), теорії мовної та міжкультурної комунікації (Ф. Бацевич, О. Яшенкова). Взаємодію культур досліджували К. Леві-Стросс, С. Артановський, С. Арутюнов, Б. Єрасов, Л. Іонін, Н. Іконникова, Н. Кошкарів, І. М'язова, та ін.

Метою цього повідомлення є узагальнити попередні розвідки з даної теми та проаналізувати соціо-культурну ситуацію в американському суспільстві у п.п. XX ст. на предмет наявності полілогу культур.

З лінгвістичної точки зору основними принципами полілогу є:

1) наявність трьох і більше учасників комунікації з приблизно однаковою комунікативною активністю, які мають різні точки зору на певну проблему;

2) зміна комунікативних ролей (адресат ↔ адресант);

3) єдина тема розмови;

4) ситуативна пов'язаність;

- 5) спонтанність;
- 6) нелінійність;
- 7) більша амплітуда коливання реплік, ніж у діалозі [3, с. 58].

З точки зору міжнаціональної взаємодії полілог можна визначати як взаємне проникнення індивідуальних, історичних, релігійних аспектів в процесі комунікації представників різних культур. В цьому сенсі поняття полілогу співпадає з поняттям діалогу культур, який передбачає активний обмін культур, в той же час зберігаючи їхню самобутність. Поняття «діалог культур» широко вживається й трактується у наукових колах по-різному. Так, І. М'язова зауважує, що «соціальне явище діалогу культур історично виникає як констатація факту їх взаємодії, зокрема конструктивної чи деструктивної взаємодії між представниками різних культур (національних та етнічних) або між субкультурами в межах чітко визначеного просторово-часового континууму» [1, с. 4]. Є. Сайко вбачає у діалозі «... взаємодію з культурою, реалізацію та відтворення її досягнень, виявлення та розуміння цінностей інших культур, спосіб присвоєння останніх, можливість зняття політичної напруги між державами й етнічними групами. Він – необхідна умова наукового пошуку істини й процесу творчості в мистецтві. Діалог – це розуміння свого «Я» й спілкування з іншими» [2, с. 9].

На початку ХХ ст. головна складова американської ідентичності вбачалась в єдності, якої, як вважалося, можна було досягти лише завдяки максимальній одноманітності. Тобто, національна одноманітність була запорукою національної єдності, державно-територіальної цілісності. Через активний приплив іноземців до США, який не міг не позначитись на соціально-економічній та культурній ситуації в країні, етнічне різноманіття в зазначений період, навпаки, вважалося загрозою американській ідентичності. Така суспільна модель отримала назву «плавильний казан» (“melting pot”). Задля запобігання «розмивання» американської культури набув обертів процес «американізації» нових імігрантів, в якому головна роль відводилась освіті. Для того, щоб стати повноцінним членом американського суспільства, необхідно було, в першу чергу, опанувати англійську мову, що давало можливість отримати роботу, участь у політичному житті спочатку на рівні муніципалітету, а потім – держави.

Ставлення суспільства до процесу американізації було різним. Одні вбачали в такому підході єдиний вихід на шляху побудови об'єднаної нації, інші – загрозу громадянським правам та демократичним завоюванням. Серед відомих американських вчених, які виступали за визнання імігрантів важливою складовою

американської нації, були Х. Каллен, Дж. Дьюї, Р. Парк, Л. Вірт та ін. Так, Х. Каллен у статті «Демократія проти плавильного казана» (1915) виступав з різкою критикою суспільних діячів, що вбачали «нових» імігрантів єдиною і головною причиною економічних страхів та проблем «старих» американців, спростовував ідею, що нова іміграція «спотворює суспільне життя та соціальні ідеали». Аналізуючи демографічну та економічну ситуацію, що склалися, побоювання «старих» американців втратити роботу, або частину заробітної плати через згоду імігрантів працювати за менші гроші він, зокрема, наголошував: «Обмеження іміграції може, звичайно, призвести до певних результатів лише за умови обмеження жадібності підприємців, що і є причиною» [4]. Каллен бачив традиційні ідеали політичного й соціального життя Америки через призму культурного плюралізму.

Теорія «плавильного казана» була розвинута у працях відомого соціолога Р. Парка. У 1922 р. Парк опублікував роботу «Імігрантська преса та її контроль», в якій він, зокрема, зазначав: «... американізм буде краще розвиватись, якщо піде шляхом взаємного культурного обміну між «новими» імігрантами та «старими» американцями в інтересах спільного блага» [5].

Розмірковуючи про причини складнощів у вивченні англійської мови, про необхідність публікацій на рідній мові, учений пояснює їх в такий цікавий спосіб. Він поділяє словниковий склад людини на дві частини. Одна – це слова ідіоматичні, експресивні, особисті. Це повсякденні слова людини, рідна мова (mother tongue) у вузькому значенні цього слова. Друга частина складається із слів, які є більш формальними, чіткими, але менш експресивними. На думку Парка набагато легше оволодіти саме формальною частиною словарного запасу. Ось чому для багатьох імігрантів просто конче необхідно спілкуватися саме рідною мовою, материнською мовою своїх предків, яка «...є джерелом його (імігранта – А.Ш.) пісень, музики, молитв, мудрості, засобом вираження почуттів, надій та страхів, підтримки з боку друзів... Він навчає цієї мови своїх дітей не за якоюсь педагогічною системою, а в школі батьківської любові, коли кладе немовля собі на груди, і його маленькі рученята торкаються грубої батьківської щокви. Навчаючи материнської мови, він робить з немовля громадянина країни, в якому об'єднується минуле й майбутнє» [10].

Науковець доходить висновку, що відокремленість імігрантів є однією із складових загального процесу адаптації до нового середовища, який він бачить не тільки як боротьбу за існування різних мов та культур за збереження культурної спадщини, а й як

прагнення імігрантів отримати доступ до світової та загальноєвропейської культури завдяки рідній мові.

Отже, спираючись на сучасні визначення діалогу та полілогу культур, які є найбільш сприятливою основою для розвитку міжетнічних стосунків, можна зробити висновок, що у п.п. ХХ ст. ці форми міжкультурної взаємодії були утрудненими через міжетнічну напругу. Процес взаємодії був доволі однобічним, оскільки американізація передбачала оволодіння американською культурою лише шляхом вивчення та перекладу на англійську мову, дублювання або копіювання американського способу життя. А у процесі взаємодії одна культура не може спростовувати, забороняти іншу, навпаки, має відбуватися розуміння світу іншої культури.

Крім того, полілог передбачає взаємодію рівноправних суб'єктів, що неможна сказати про американське суспільство тих часів. В зазначений період не враховувався той факт, що кожна культура є неповторною, а неповторність не означає відсталість.

На тлі всебічної напруги спроби окремих організацій, науковців та суспільних діячів протистояти зазначеним негативним процесам все одно не призвели до взаємодії культур як фактору примирення, довіри та взаємної поваги.

Тому з середини ХХ ст. в США набув обертів новий напрям етнічного розвитку – культурний плюралізм.

Література

1. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 "Соціальна філософія та філософія історії" / І. Ю. М'язова. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2008. – С. 4.
2. Сайко Е.В. О природе и пространстве “действия” диалога / Е.В. Сайко // Социокультурное пространство диалога. – М., 1999. – С. 9 – 32.
3. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. / Яшенкова О. В. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.
4. Kallen H.M. Democracy Versus the Melting Pot. A Study of American Nationality / H. M. Kallen. – The Nation. – Feb. 25, 1915. – Режим доступу: <http://www.expo98.msu.edu/people/Kallen.htm>
5. Park R. E. The Immigrant Press and Its Control / R. E. Park . – New York and London: Harper & Brothers Publishers, 1922. – 462 p. – Режим доступу: http://www.archive.org/stream/immigrantpressits00park/immigrantpressits00park_djvu.txt